

OVER FIEP WESTENDORP

Fiep Westendorp werd op 17 december 1916 geboren in Zaltbommel. Ze tekende als kind graag en wist al vanaf dat ze een jaar of 12 was dat ze illustratrice wilde worden. Illustraties die ze mooi vond knipte ze uit tijdschriften en plakte ze in een schrift.

Wat is een illustrator?

Een illustrator is iemand die een tekening maakt bij een verhaal. Daardoor kan je het verhaal beter begrijpen. De tekening vertelt soms meer dan het verhaal zelf. Bijvoorbeeld hoe de hoofdpersonen eruitzien. Tegenwoordig staan illustraties vooral in kinderboeken. Vroeger, toen Fiep jong was, werden boeken voor volwassenen ook voorzien van illustraties. De eerste opdrachten die Fiep als illustrator kreeg waren illustraties voor romans. Ook toen ze werkte voor de krant, maakte ze tekeningen voor volwassenen.

Opleiding

Fiep volgde aan de KTA (Koninklijke School voor Kunst, Techniek en Ambacht) in Den Bosch en daarna aan de Kunstacademie in Rotterdam een opleiding tot kunstenaar. Ze leerde modeltekenen, etsen en ontwerpen. Bij dit portret in houtskool dat ze maakte kan je zien dat Fiep heel goed en precies naar de natuur kon tekenen. Maar om een eigen stijl te ontwikkelen en een eigen kijk te krijgen op de onderwerpen die je wilt tekenen heb je ook inspiratie nodig.

Fiep Westendorp is het meisje in het midden met de grote witte strik. Op deze foto is ze ongeveer 6 jaar oud en staat ze met haar moeder, zusje Aja en broer Joop.

Fiep Westendorp (helemaal rechts op de foto) met haar studiegenoten van de Kunstacademie in Rotterdam. De oude vrouw met het mutsje is het model op de tekening rechts

Wat is inspiratie?

Inspiratie wil zeggen dat je een idee krijgt, dat je bijvoorbeeld door naar plaatjes te kijken weet wat je wilt tekenen of schrijven of zingen. Je kan door allerlei dingen inspiratie krijgen, door het luisteren naar muziek of door een wandeling in het bos of het bezoeken van een museum.

Eerste opdracht

Als illustrator ben je erg afhankelijk van opdrachten. Fiep kreeg haar eerste opdracht toen ze nog op de KTA zat. Ze mocht de VVV Gids illustreren van haar woonplaats Zaltbommel. Fiep was toen 20 jaar oud.

Tweede Wereldoorlog

Door het bombardement van Rotterdam in 1940 kon Fiep haar studie niet afmaken. Ze ging terug naar Zaltbommel en hielp haar broer die in het verzet zat met het vervalsen van persoonsbewijzen.

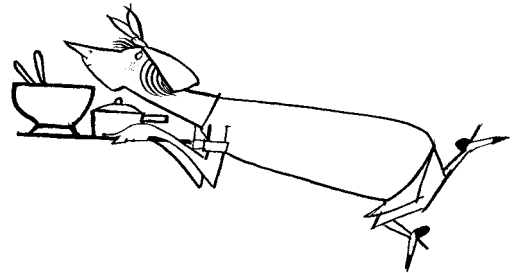
De brug over de Waal bij Zaltbommel die werd opgeblazen in de Tweede Wereldoorlog.

Het Parool

Na de oorlog verhuisde Fiep naar Amsterdam. Ze moest haar eigen geld verdienen en kreeg werk bij de krant Het Parool. Daar illustreerde ze heel veel voor de Vrouwenpagina bij artikelen over emancipatie. Ze maakte hele grappige tekeningen, vaak karikaturaal.

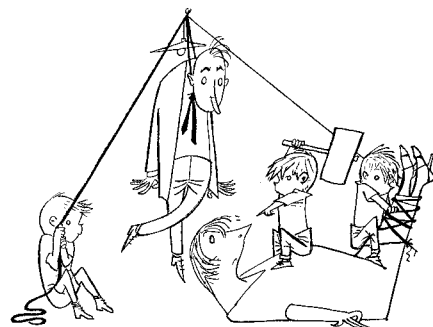
Wat is een karikatuur?

Een karikatuur is een grappige tekening van een persoon. De meest opvallende kenmerken van die persoon worden heel erg overdreven. Als iemand bijvoorbeeld een grote neus heeft, wordt die neus in een karikatuur nog eens extra groot getekend. Daardoor wordt de tekening grappig.

Wat is emancipatie?

Vrouwen hadden lange tijd niet dezelfde rechten als mannen. Ze mochten bijvoorbeeld niet stemmen en mochten niet meer werken wanneer ze getrouwd waren. Daar kwamen de vrouwen tegen in opstand en ze gingen actievoeren om meer rechten te krijgen. De strijd om gelijke rechten voor mannen en vrouwen noemen we de (vrouwen)emancipatie. Vrouwen die zich daarvoor inzetten worden vaak feministen genoemd. Het woord 'femina' is Latijn voor 'vrouw.'

Fiep is nooit getrouwd omdat ze wilde blijven werken. Ze wist dat als ze trouwde, ze haar werk als illustratrice zou moeten opgeven, en dat wilde ze beslist niet. Haar tekeningen beschouwde ze als haar kinderen.

Jip en Janneke

Bij de Vrouwenpagina van Het Parool werkte ook Annie M.G. Schmidt. Toen er een kinderhoekje op de Vrouwenpagina kwam werden Fiep en Annie hiervoor gevraagd. Het allereerste avontuur van de twee buurkinderen Jip en Janneke stond in de krant op 13 september 1952. Annie bedacht elke week een verhaaltje over Jip en Janneke en Fiep maakte er de tekeningen bij in silhouet.

Wat is een silhouet?

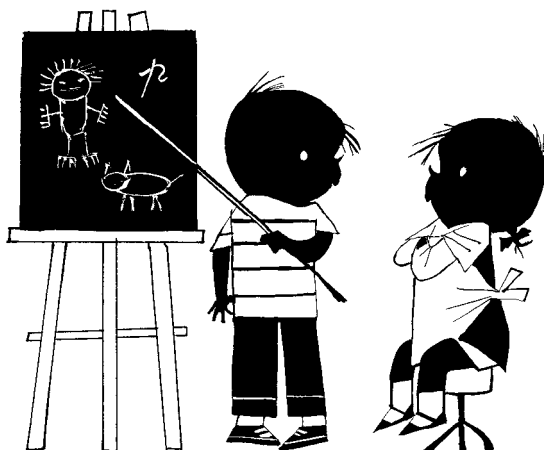
Een silhouet is een schaduwbeeld. Je ziet alleen maar de omtrek, de buitenlijn. De rest is met zwart opgevuld. Je weet van een mensenhoofd in silhouet dus alleen hoe het er van de zijkant uitziet. Bij Jip en Janneke weten we niet hoe ze er van voren of van achter uitzien, want Fiep heeft ze zo nooit getekend. Het zou er ook heel gek uitzien: hun achterhoofden zouden twee zwarte cirkels zijn!

Nog meer Jip en Janneke

Vijf jaar lang maakten Annie en Fiep elke week een avontuurtje van Jip en Janneke en elk jaar werden de verhaaltjes uit de krant gebundeld in een boekje.

Het kleutertijdschrift BOBO vroeg in 1977 aan Fiep of ze voor alle verhaaltjes van Jip en Janneke nieuwe kleurenillustraties wilde maken. Dat deed Fiep: alles om Jip en Janneke heen tekende ze in kleur, alleen Jip en Janneke zelf bleven zwart-witte silhouetten.

Omdat het publiek van Jip en Janneke steeds jonger werd, besloot Fiep alle zwart-wit tekeningen opnieuw te maken. Kijk hier maar naar de verschillen. De nieuwe Jip en Janneke worden ook op de producten van HEMA gebruikt.

Fiep en Annie

De samenwerking van Fiep en Annie heeft veel mooie boeken opgeleverd.

Ze waren goede vriendinnen van elkaar en ze voelden elkaars humor feilloos aan. Omdat Annie altijd het beste werkte onder de druk van deadlines schreef ze het liefst feuilletons. Een feuilleton is een verhaal dat verschijnt in delen, bijvoorbeeld in een tijdschrift. Zo moest ze elke week een verhaaltje maken over Pluk en Otje. Voor Fiep was het best moeilijk om elke keer op tijd een tekening in te leveren, want zij kon pas aan de slag als Annie al (bijna) klaar was met het verhaal.

Kleurenillustraties

Voor de krant maakte Fiep altijd tekeningen in zwart-wit. Toen de druktechnieken zich ontwikkelden en er kleurenillustraties konden worden afgedrukt, maakte Fiep daar meteen gebruik van. Ze maakte tekeningen in kleur voor Floddertje, Pluk van de Petteflet, Otje en omslagen voor het kleutertijdschrift BOBO.

Wat weten we van de techniek?

Voor haar tekeningen in zwart-wit gebruikte Fiep Oost-Indische inkt. Voor haar illustraties in kleur gebruikte ze heel diverse technieken en materialen, zoals plakkaatverf, aquarelverf, kleurpotloden en stiften. Af en toe maakte ze collages met stukjes die ze uit een krant of een tijdschrift knipte en in een tekening plakte.

Ze maakte ook vaak gebruik van dekweit. Dat kun je goed zien als je de originele tekeningen bekijkt. Voordat een tekening in een boek verscheen werd het dekweit door een lithograaf (= beeldbewerker) tijdens het drukproces onzichtbaar gemaakt. Tegenwoordig kan een tekening makkelijk digitaal worden bewerkt, maar dat kon nog niet in de tijd van Fiep. Een tekening bewerken ging grotendeels handmatig. Een lastige en tijdrovende klus.

Fiep Westendorp

Typisch Fiep

Waaraan kan je een tekening van Fiep herkennen? Om te beginnen zette ze vaak haar naam onder haar werk. Dat noemen we bij een kunstenaar signeren. Maar je kunt het werk van Fiep ook aan andere dingen herkennen.

Al als jonge tekenares was Fiep heel erg geïnteresseerd in de houdingen van mensen. Ook de figuren in haar latere tekeningen vallen op door hun gekke houding en hun karakteristieke Fiep-gezicht. Hieronder staan een aantal kenmerken van de tekeningen van Fiep beschreven en als je de plaatjes erbij ziet dan begrijp je wel wat er wordt bedoeld.

Fiep tekende eigenlijk altijd een beetje zichzelf. De rechtopstaande haren bijvoorbeeld en de houding met het kontje naar achteren. Voor de gezichten van haar figuurtjes bedacht ze een heel eigen Fiep-gezicht: de ogen zijn kleine zwarte stipjes en de neus is een boogje met daarin twee stipjes. Die neus staat altijd hoger dan de ogen en dat klopt niet met de werkelijkheid.

Als je een Fiep-gezicht in het echt zou zien, dan zou de neus op het voorhoofd staan! De poezen Pim en Pom zijn ook heel bijzondere katten: hun hoofden zijn ovaal en de ogen en neus staan op één lijn, dus op gelijke hoogte. Ze hebben geen bekje en hun neus is een rondje en dus geen gewoon kattenneusje in de vorm van een driehoekje. Het zijn typische Fiep-katten.

En dan de interieurs, die zijn vaak een beetje rommelig. Ze tekende de spullen uit haar eigen huis: de kasten, de banken, de kledjes, de stofzuiger, de potten en de pannen. "Als ik teken zit ik in mijn privé-hemeltje," zei ze vaak. Al deze kenmerken zorgen ervoor dat je een illustratie van Fiep Westendorp direct herkent.

Perspectief

Perspectief tekenen betekent dat je diepte wilt laten zien op een plat vlak. Je kunt bijvoorbeeld een driedimensionaal ding, zoals een stoel, tekenen op een plat stuk papier, maar zo dat het lijkt alsof de stoel niet plat is, maar echt in de getekende ruimte staat. Om dat voor elkaar te krijgen moet je de stoel op een bepaalde manier tekenen, bijvoorbeeld met de achterste poten korter dan de voorste.

Wanneer je de tekeningen van Fiep goed bestudeert, dan zie je dat Fiep bijna nooit gebruik maakt van perspectief in haar tekeningen. Ze zet haar figuurtjes tegen een wit vlak en wanneer ze een interieur tekent dan tekent ze geen kamer met diepte maar zet ze de meubels en de mensen boven elkaar op het tekenvel in plaats van achter elkaar. Zo probeert Fiep juist iedere vorm van perspectief te voorkomen.

Fiep en Mies

Na Jip en Janneke illustreerde Fiep elke week een avontuur van de poezen Pim en Pom voor in de krant. Pim en Pom waren de katten van schrijfster Mies Bouhuys. Fiep woonde toen schuin tegenover Mies op de Prinsengracht. Ook met Mies zou Fiep jarenlang samenwerken. Tien jaar lang maakten ze samen elke week een verhaal of een versje met illustraties van Pim en Pom.

Pim en Pom

De tekeningen die Fiep maakte voor Pim en Pom in Het Parool waren verdwenen. Althans zo leek het. Want bij het archiveren van haar werk vonden we in de badkamerkastjes in het huis van Fiep enorme stapels tekeningen van Pim en Pom. Goed opgeborgen in plastic zakken. Met deze vondst werden de animatieseries 'De avonturen van Pim & Pom' en 'Pim & Pom in het museum' gemaakt voor de televisie. De series zijn te zien op NPO Zapp.

Ook kwam er in 2014 een bioscoopfilm: 'Pim & Pom: Het Grote Avontuur'.

Het tot leven brengen van de tekeningen met animatie en het bedenken van nieuwe verhalen zorgt ervoor dat Pim en Pom een groot nieuw publiek hebben gekregen. De serie kreeg veel prijzen waaronder driemaal de Cinekid Kinderkast Award.

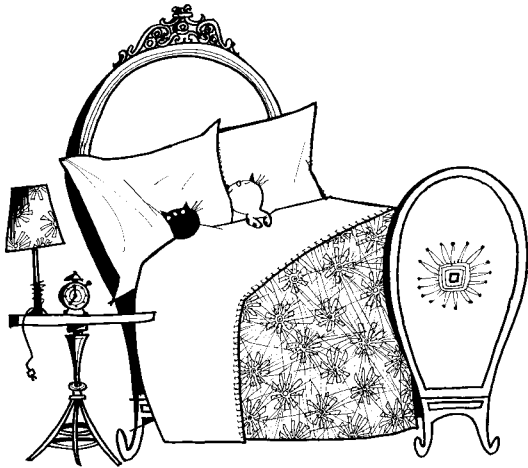
Animatie

Met animatietechnieken kun je getekende figuren laten bewegen. Als je gebruik maakt van platte tekeningen noem je dat 2D animatie, daarin zie je dus geen diepte. Bij 3D animatie zie je dat wel. Omdat in de tekeningen van Fiep bijna geen perspectief zit, is haar werk heel geschikt voor 2D animatie.

[Als je hier klikt](#), zie je een animatie bedacht, getekend, geanimeerd en geacteerd door de kinderen die deelnamen aan de animatieworkshop met Pim & Pom o.l.v. Marieke van Middelkoop tijdens het Cinekid Festival in 2011.

Je maakt een animatie door verschillende beelden heel snel achter elkaar te zetten, waardoor het lijkt alsof het beeld beweegt. Als je dat opneemt met een camera kun je er een filmpje van maken. Vroeger werd een animatiefilm beeldje voor beeldje met de hand getekend, maar tegenwoordig gebeurt dat met speciale softwareprogramma's op de computer.

De tekeningen die Fiep maakte van de poezen Pim en Pom zijn gebruikt als basis voor de animatieserie. Alle animatoren die meewerkten aan de serie hebben de originele tekeningen goed bestudeerd. Ze wisten daardoor precies hoe Fiep bijvoorbeeld een bank, een prullenbak of een hond getekend heeft en hebben dat gebruikt in de animatieserie. Het was hiervoor heel belangrijk dat de tekeningen goed waren gearcheveerd, zodat de animatoren een tekening met een bepaald voorwerp makkelijk konden vinden.

Wat is archiveren?

Met archiveren bedoel je spullen zo opbergen dat je ze terug kan vinden. Maar je gebruikt dit woord eigenlijk alleen voor belangrijke spullen die je eerst beschrijft en van een nummer voorziet. Daarachter noteer je ook de verblijfplaats. Zo hebben we van Fiep haar 9.000 tekeningen gearcheveerd.

Fiep had alle tekeningen die ze had gemaakt voor de krant of voor boeken, nadat ze waren afgedrukt, mee terug naar huis genomen. Maar ze had ze niet gearcheveerd. Haar hele huis lag vol met stapels tekeningen.

Nu zijn er van alle tekeningen beschrijvingen gemaakt van de voorstelling die Fiep erop heeft getekend. En ze hebben allemaal een nummer gekregen. In de computer is

een database aangelegd waarin alle illustraties te vinden zijn op trefwoord en op titel. De tekeningen worden nu bewaard in speciale dozen en de mooiste tekeningen zijn ingelijst zodat ze kunnen worden gebruikt voor tentoonstellingen.

Restaureren en conserveren

Bijna alle tekeningen van Fiep moesten onder handen worden genomen door de papierrestaurator. Op de tekeningen waren vaak plakkertjes gezet voor de lithograaf die de tekeningen moest afdrucken. Maar die plakkertjes en het plakband dat ook vaak werd gebruikt waren heel slecht voor papier. Het zuur van de tape vreet zich door het papier heen. Als je het er heel erg lang op laat zitten, dan hou je een spleet in het papier over. Het is dus heel belangrijk dat het tape allemaal werd verwijderd. Dat is nu allemaal gebeurd en de tekeningen blijven nu nog wel meer dan 100 jaar in goede conditie. Alsof Fiep ze gisteren heeft getekend!

Het Oeuvre Penseel

Een oeuvre is al het werk dat een kunstenaar maakt in zijn of haar leven. Fiep maakte haar eerste tekening in opdracht in 1937 en haar allerlaatste in 1997.

In die jaren werd Fiep de beroemdste illustratrice van Nederland. Maar ze had nog nooit de belangrijkste prijs voor een kinderboekenillustrator gewonnen: een Gouden Penseel. Daarom kreeg ze in 1997, toen ze 80 jaar werd, het Oeuvre Penseel uitgereikt. Voor haar gehele oeuvre en voor haar bijzondere plek in de wereld van het kinderboek.

Overlijden

Nadat Fiep 80 was geworden kon ze niet meer tekenen: haar ogen waren te slecht. Dat vond ze vreselijk, maar ze kon nog wel genieten van de waardering die ze kreeg voor haar werk. Ze maakte nog mee dat in de Kunsthal in Rotterdam een grote overzichtstentoonstelling van haar werk was te zien in 2003. Op 3 februari 2004 overleed ze op 87-jarige leeftijd in haar woonplaats Amsterdam.

Fiep Westendorp Foundation

Fiep had geen kinderen, dus liet ze haar erfenis na aan een door haar zelf opgerichte stichting, de Fiep Westendorp Foundation. Deze stichting zorgt ervoor dat haar tekeningen goed bewaard blijven en maakt boeken, producten en tentoonstellingen met haar werk. De stichting doneert ook geld aan culturele projecten voor kinderen die het moeilijk hebben.

Copyright

Fiep liet niet alleen haar bezittingen, maar ook haar auteursrechten na aan de Fiep Westendorp Foundation. Met een Engelse term noem je auteursrecht ook wel copyright. Wanneer je iets origineels maakt, bijvoorbeeld een verhaal, een tekening, een liedje of een foto, dan heb je daarop automatisch het auteursrecht. Je bent dan immers de auteur (=de maker).

Foto: Bob Bronshoff

Wanneer andere mensen jouw werk willen gebruiken dan moeten ze je daarvoor betalen en erbij vermelden dat JIJ het hebt gemaakt. Daarom staat bij elke tekening van Fiep het © copyright tekenetje gevolgd door haar naam. Dat betekent: dit is door Fiep Westendorp gemaakt en het geld dat voor het gebruik van het plaatje wordt betaald gaat naar Fiep. Nu Fiep er zelf niet meer is, gaat het geld naar de Fiep Westendorp Foundation, die zij heeft opgericht. Copyright blijft geldig tot 70 jaar na het overlijden van de maker.

©Fiep Amsterdam bv; Fiep Westendorp Illustrations
www.fiepwestendorp.nl